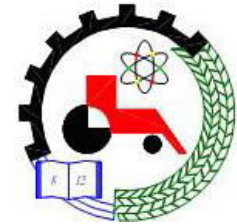

NGUYÊN LÝ MÁY

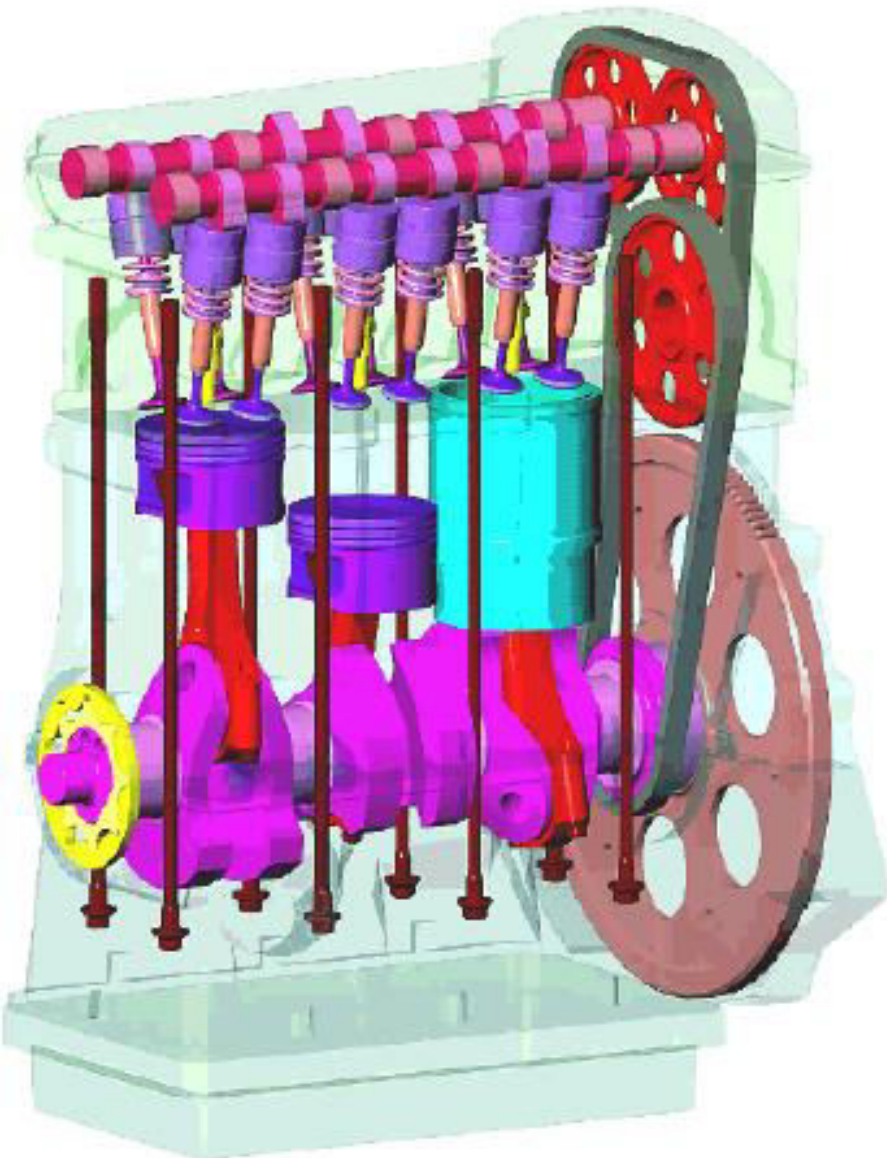
GV: ThS. TRƯƠNG QUANG TRƯỜNG
KHOA CƠ KHÍ – CÔNG NGHỆ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM TP.HCM

Chương 5

ĐỘNG LỰC HỌC MÁY

ĐẠI CƯƠNG

-Việc xác định **chuyển động của máy** dưới tác dụng của các lực là một vấn đề cơ bản của động lực học máy

- Nhiệm vụ quan trọng của động lực học là **xác định hàm số chuyển động của các khâu**, có tính đến các lực và mômen quán tính, khối lượng, tính chất đàn hồi của các vật liệu, lực cản của môi trường chuyển động của máy..., cân bằng lực quán tính, bảo đảm máy làm việc bình ổn....

I. KHÂU THAY THẾ - CÁC ĐẠI LƯỢNG THAY THẾ

1. Khâu thay thế

- Chuyển động của các khâu trong máy phụ thuộc vào chuyển động của khâu dẫn

→ **Để biết chuyển động thực của máy ta chỉ cần biết chuyển động thực của khâu dẫn**

→ **Chọn khâu dẫn làm khâu thay thế**

Yêu cầu:

- Động năng khâu thay thế bằng động năng của toàn bộ cơ cấu khi chuyển động:

$$E_t = \sum E_i$$

- Công suất các lực tác động lên cơ cấu bằng công suất của lực tác động lên khâu thay thế:

$$N_t = \sum N_i$$

I. KHÂU THAY THỂ - CÁC ĐẠI LƯỢNG THAY THỂ

2. Các đại lượng thay thế

a. Khối lượng thay thế

Cân bằng động năng:
$$\frac{m_t \cdot V^2}{2} = \sum_{i=1}^n \frac{m_i \cdot V_{si}^2 + J_{si} \cdot \omega_i^2}{2}$$

$$\rightarrow m_t = \sum_{i=1}^n \left[m_i \cdot \left(\frac{V_{si}}{V} \right)^2 + J_{si} \cdot \left(\frac{\omega_i}{V} \right)^2 \right]$$

Các giá trị (V_{si}/V) và (ω_i/V) xác định dựa vào họa đồ vận tốc

b. Momen quán tính thay thế

Cân bằng động năng:
$$\frac{J_t \cdot \omega^2}{2} = \sum_{i=1}^n \frac{m_i \cdot V_{si}^2 + J_{si} \cdot \omega_i^2}{2}$$

$$\rightarrow J_t = \sum_{i=1}^n \left[m_i \cdot \left(\frac{V_{si}}{\omega} \right)^2 + J_{si} \cdot \left(\frac{\omega_i}{\omega} \right)^2 \right]$$

Các giá trị (V_{si}/ω) và (ω_i/ω) xác định dựa vào họa đồ vận tốc

I. KHÂU THAY THỂ - CÁC ĐẠI LƯỢNG THAY THỂ

2. Các đại lượng thay thế

c. Lực thay thế

Cân bằng công suất:
$$P_t \cdot V = \sum_{i=1}^n (P_i \cdot V_i \cdot \cos \alpha_i + M_i \cdot \omega_i)$$

$$\rightarrow P_t = \sum_{i=1}^n \left[P_i \cdot \frac{V_i}{V} \cdot \cos \alpha_i + M_i \cdot \frac{\omega_i}{V} \right]$$

Các giá trị (V_i/V) và (ω_i/V) xác định dựa vào họa đồ vận tốc

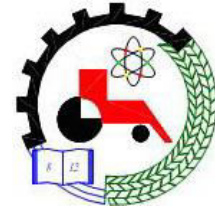
d. Momen thay thế

Cân bằng công suất:
$$M_t \cdot \omega = \sum_{i=1}^n (P_i \cdot V_i \cdot \cos \alpha_i + M_i \cdot \omega_i)$$

$$\rightarrow M_t = \sum_{i=1}^n \left[P_i \cdot \frac{V_i}{\omega} \cdot \cos \alpha_i + M_i \cdot \frac{\omega_i}{\omega} \right]$$

Các giá trị (V_i/ω) và (ω_i/ω) xác định dựa vào họa đồ vận tốc

II. PHƯƠNG TRÌNH CHUYỂN ĐỘNG CỦA MÁY

1. Phương trình động năng

$$A_d - A_c = \Delta E$$

$$\rightarrow \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} M_{td} \cdot d\varphi - \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} M_{tc} \cdot d\varphi = \frac{J_{t2} \cdot \omega_2^2}{2} - \frac{J_{t1} \cdot \omega_1^2}{2}$$

Trong đó:

+ ΔE : độ biến thiên động năng của cơ cấu. $\Delta E = E_2 - E_1$, với E_1, E_2 là động năng của khâu thay thế tại thời điểm t_1 và t_2 .

+ M_{td}, M_{tc} : mômen thay thế của các lực phát động và lực cản.

+ A_d, A_c : công của lực phát động và công của lực cản trong khoảng thời gian từ thời điểm t_1 đến t_2 , tương ứng với góc quay của khâu thay thế là φ_1 và φ_2 .

+ ω_1, ω_2 : vận tốc góc của khâu thay thế tại thời điểm t_1 và t_2 .

Khoa Cơ Khí – Công Nghệ

Trường ĐH Nông Lâm TPHCM

II. PHƯƠNG TRÌNH CHUYỂN ĐỘNG CỦA MÁY

Đặc điểm động lực học trong các thời kỳ chuyển động của máy

+ Thời kỳ chuyển động mở máy:

$$\text{Bắt đầu mở máy} \Rightarrow \varphi_1 = 0 \Rightarrow \omega_1 = 0$$

$$\Rightarrow \mathbf{A}_d - \mathbf{A}_c = \Delta E > 0$$

$\Rightarrow$ Công động > Công cản $\Rightarrow$ Máy sẽ chuyển động nhanh dần, công thừa biến thành động năng

+ Thời kỳ chuyển động bình ổn:

$$\Rightarrow \omega_1 = \omega_2$$

$$\Rightarrow \mathbf{A}_d - \mathbf{A}_c = \Delta E = 0$$

$\Rightarrow$ Công động = Công cản $\Rightarrow$ Chuyển động của khâu thay thế là chuyển động đều

+ Thời kỳ chuyển động tắt máy:

$$\text{Khi tắt máy} \Rightarrow \varphi_2 = 0 \Rightarrow \omega_2 = 0$$

$$\Rightarrow \mathbf{A}_d - \mathbf{A}_c = \Delta E < 0$$

$\Rightarrow$ Biến thiên động năng âm $\Rightarrow$ động năng giảm dần

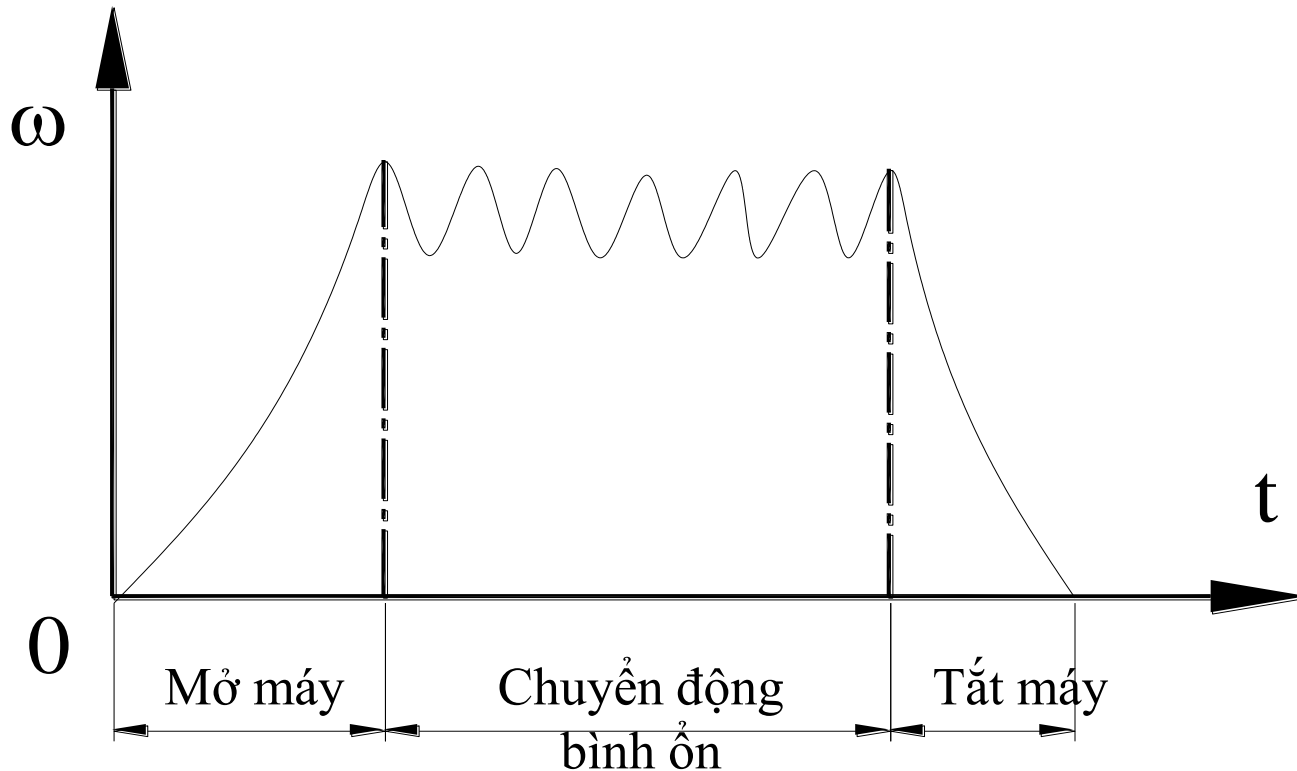
$\Rightarrow$ Khâu thay thế chuyển động chậm dần

II. PHƯƠNG TRÌNH CHUYỂN ĐỘNG CỦA MÁY

Đặc điểm động lực học trong các thời kỳ chuyển động của máy

Các thời kỳ chuyển động của máy

II. PHƯƠNG TRÌNH CHUYỂN ĐỘNG CỦA MÁY

2. Phương trình chuyển động của máy viết dưới dạng momen

$$M = M_d - M_c = \frac{d}{d\phi} \left(\frac{J_t \cdot \omega^2}{2} \right) = \frac{\omega^2}{2} \cdot \frac{dJ_t}{d\phi} + J_t \cdot \frac{d\omega}{dt}$$

(phương trình dạng này ít được sử dụng)

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

- Trong khi giải bài toán phân tích động học cơ cấu, ta giả sử là khâu dẫn quay đều. Thực tế, các lực tác động lên máy luôn thay đổi, vị trí cơ cấu luôn luôn thay đổi. Vì vậy chuyển động thật của khâu dẫn là không đều. Xác định chuyển động thật của máy, tức là xác định vận tốc của khâu dẫn tại từng vị trí của cơ cấu.
- Xét khâu thay thế là khâu quay, có mômen quán tính là J_t , chịu tác động của các mômen thay thế là M_{td} và M_{tc} .
- Trong thực tế, đại lượng M_t này có thể là hàm của φ , của ω hoặc của t ; hoặc có thể là hàm của các thông số φ , ω , t .
- Ví dụ:
  - Động cơ điện: $M_d = M_d(\omega)$.
  - Động cơ đốt trong: $M_d = M_d(\omega, \varphi)$.
  - Máy bơm, quay ly tâm: $M_c = M_c(\omega)$.
  - Máy ép: $M_c = M_c(\varphi) \dots$

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

Dựa vào phương trình chuyển động của máy, xác định vận tốc góc khâu dẫn:

$$\omega = \sqrt{\frac{2}{J_t} \left[E_o + \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} (M_d - M_c) d\varphi \right]}$$

Thay thế các đại lượng $\Rightarrow \omega = \omega(\varphi) \Rightarrow$ Bài toán đã giải xong

Thực tế, các hàm M_d , M_c , J_t đều cho trước và thường ở dạng bảng số hay đồ thị. Giải bài toán bằng phương pháp số hay phương pháp đồ thị.

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

1. Phương pháp số

- Biểu thức vận tốc trên có thể viết lại dưới dạng

$$\omega_1(\varphi) = \sqrt{\frac{2}{J(\varphi_{i+1})} \left(J(\varphi_{i+1}) \frac{\omega_1^2(\varphi_{i+1})}{2} + \int_{\varphi_1}^{\varphi_2} (M_{td} + M_{tc}) d\varphi \right)}$$

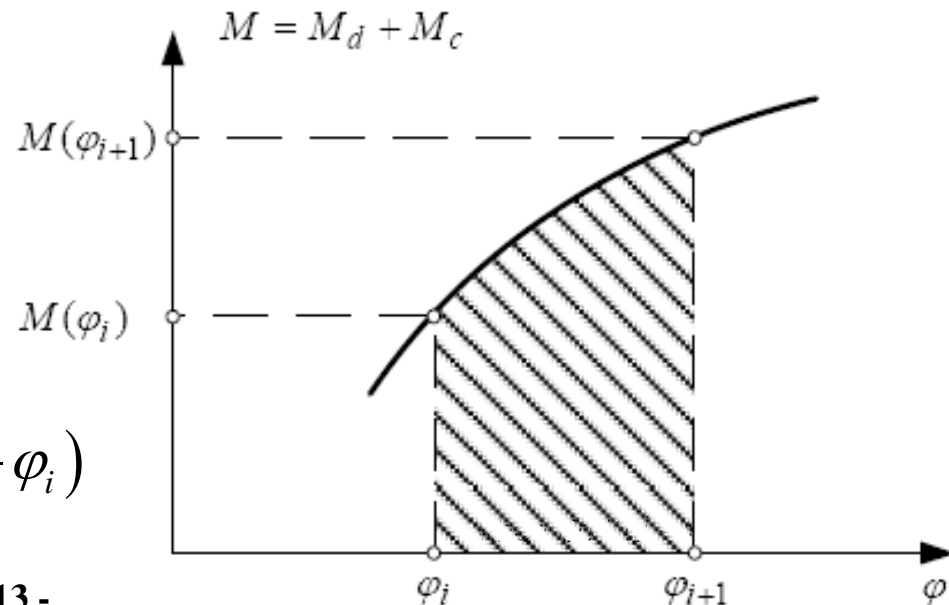
Hay
$$\omega_1(\varphi) = \sqrt{\frac{2}{J(\varphi_{i+1})} [E(\varphi_i) + \Delta E(\varphi_i)]}$$

Trong đó

$$E(\varphi_i) = \frac{1}{2} J(\varphi_i) \omega_1^2(\varphi_i)$$

$$\Delta E(\varphi_i) = \int_{\varphi_i}^{\varphi_{i+1}} (M_d + M_c) d\varphi$$

$$; \frac{1}{2} [M(\varphi_{i+1}) + M(\varphi_i)] (\varphi_{i+1} - \varphi_i)$$

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

1. Phương pháp số

Đại lượng \ Vị trí cơ cấu	φ_1	φ_2	...	$\varphi_n = \varphi_1 + \phi$	...	$\varphi_m = \varphi_1 + \phi_A$	...	$\varphi_n = \varphi_1 + \phi_\omega$
Moment quán tính thay thế J	J_1	J_2	...	$J_n = J_1$	...	J_m	...	J_1
Moment thay thế các lực cản M_c	M_{c1}	M_{c2}	...	M_{cn}	...	M_{c1}	...	M_{c1}
Moment động M_a	M_{d1}	M_{d2}	...	M_{dn}	...	M_{d1}	...	M_{d1}
Tổng moment $M = M_a + M_c$	M_1	M_2	...	M_n	...	M_1	...	M_1
Biến thiên động năng ΔE	ΔE_1	ΔE_2	...	ΔE_n	...	ΔE_m	...	ΔE_1
Động năng E	E_1	E_2	...	E_n	...	E_m	...	E_1
Vận tốc góc khâu dẫn ω_1	$\omega_1(\varphi_1)$	$\omega_1(\varphi_2)$	...	$\omega_1(\varphi_n)$	...	$\omega_1(\varphi_m)$	...	$\omega_1(\varphi_1)$

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

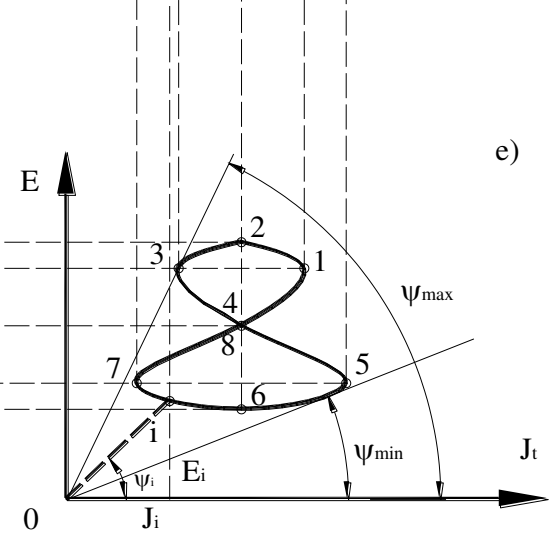
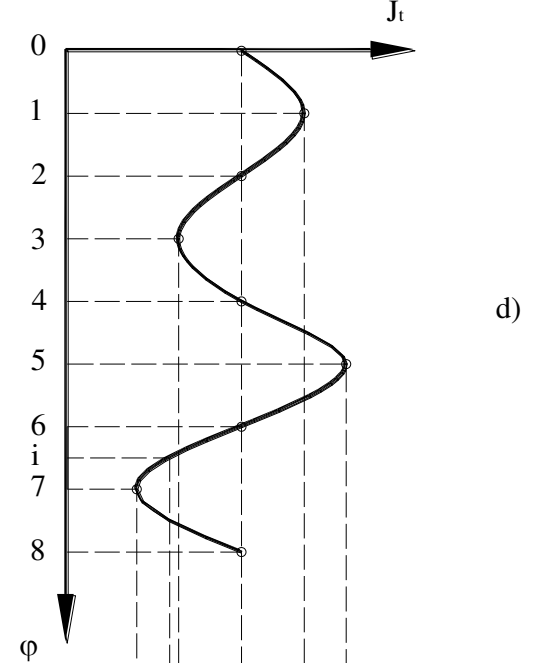
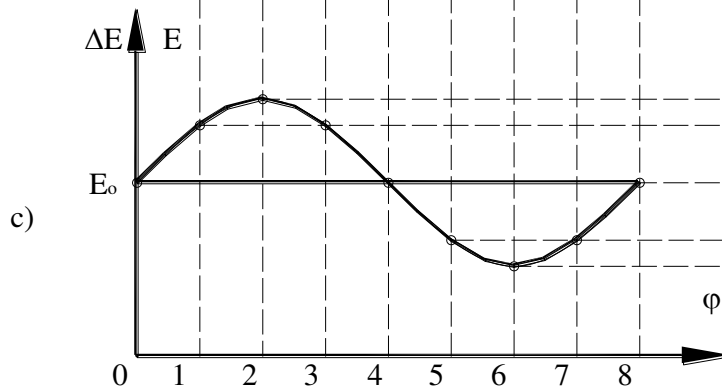
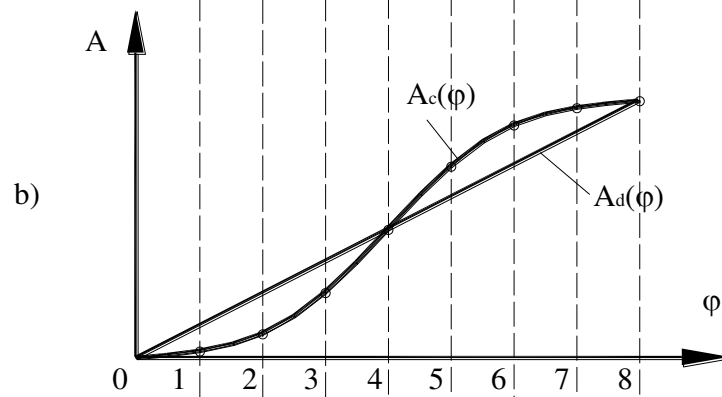
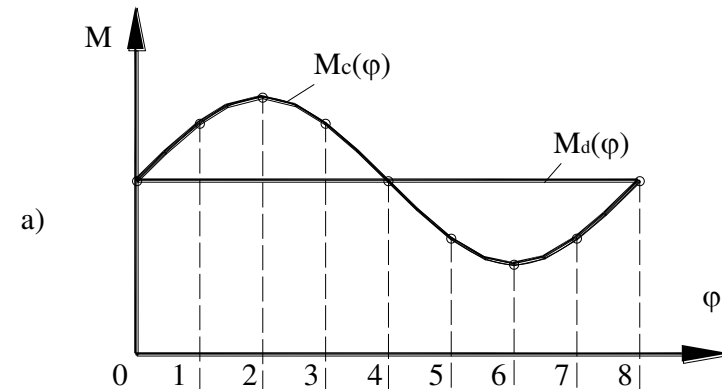
2. Phương pháp đồ thị

- Xây dựng đồ thị $J(\varphi), M_c(\varphi), M_d(\varphi)$
- Cộng đồ thị $M(\varphi) = M_d(\varphi) + M_c(\varphi)$
- Tích phân đồ thị $M(\varphi) \rightarrow$ đồ thị $\Delta E(\varphi) \rightarrow$ đồ thị $E(\varphi)$
- Xây dựng đồ thị $E(J)$ (**đường cong Wittenbauer**) từ đồ thị $E(\varphi)$
và đồ thị $J(\varphi)$

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

2. Phương pháp đồ thị

III. CHUYỂN ĐỘNG THẬT CỦA MÁY

2. Phương pháp đồ thị

Từ đường cong Wittenbauer xác định vận tốc ω_1 như sau:

+ Tại $\varphi = \varphi^k$, động năng và momen quán tính của máy có giá trị:

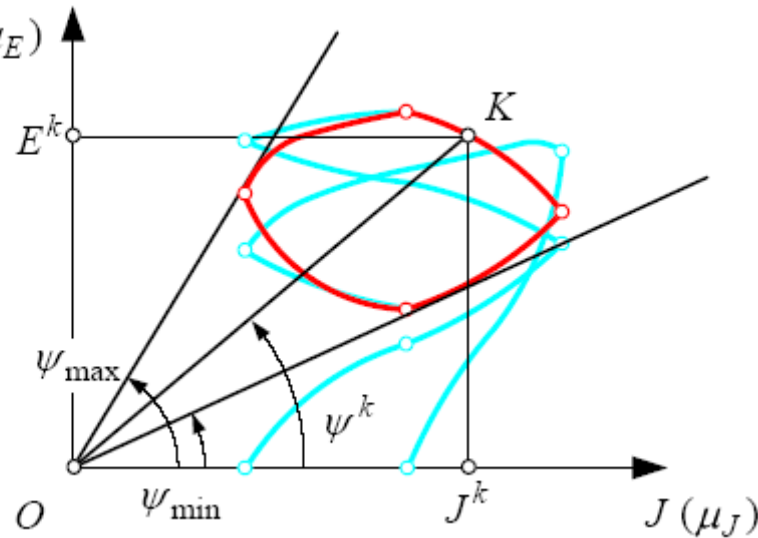
$$E^k = E(\varphi^k)$$

$$J^k = J(\varphi^k)$$

Xác định bởi điểm K trên đường cong

+ Gọi $\psi^k = \angle(OJ, OK)$, ta có

$$\tan \psi^k = \frac{OE^k}{OJ^k} = \frac{E(\varphi^k) / \mu_E}{J(\varphi^k) / \mu_J} = \frac{E(\varphi^k) \mu_J}{J(\varphi^k) \mu_E}$$

+ Do đó

$$\frac{E(\varphi^k)}{J(\varphi^k)} = \frac{\mu_E}{\mu_J} \tan \psi^k \Rightarrow \omega_1(\varphi^k) = \sqrt{2 \frac{E(\varphi^k)}{J(\varphi^k)}} = \sqrt{2 \frac{\mu_E}{\mu_J} \tan \psi^k}$$

Trường hợp tổng quát, đường cong $E(J)$ gồm ba giai đoạn: Khởi động, chuyển động bình ổn và tắt máy. Trong giai đoạn bình ổn, ψ biến thiên giữa $\psi_{\max}$ và $\psi_{\min} \rightarrow$ Vận tốc máy biến thiên trong khoảng $\omega_{1\min} \div \omega_{1\max}$